

Hoofdstuk 5

De levensfasen

5.1 Inleiding

Iedereen die honden fokt, opvoedt als huishond of zich bezig houdt met de africhting of een andere vorm van training, behoort inzicht te hebben over de verschillende levensfasen zoals een hond die kent. Voor de genoemde levensfasen wordt in literatuur die dit onderwerp belicht vaak ook andere benamingen gebruikt. Dit kan wel eens verwarring geven. Tevens is het goed om te weten dat levensfasen kunnen verschuiven, afhankelijk van het feit of het laat- of vroegrijpe honden betreffen!!

5.2 Overzicht van de ontwikkelingsfasen

- *Neonatale fase
- *Overgangsfase
- *Socialisatie periode – Inprentingsfase en Socialisatiefase
- *Juvéniele fase
- *Volwassen fase

NEONATALEFASE = de pasgeborene

0-21 dagen :-doof, blind, maar
 -wél tast (warmte), reuk! Dus: eerste inprenting: wie zijn soortgenoten?
 -slapen, drinken, urine en ontlasting lozen na massage van moedertong.
 -piepen,
 -tepelrangorde,
 -moeten MENS en HOND ruiken en voelen!

Deze periode wordt soms ook de VEGATIEVE FASE genoemd=groeien, ademhalen, spijsvertering etc. Het zijn dus onbewuste gebeurtenissen.

De Russische fysioloog Trochinin bewees dat jonge honden spoedig na de geboorte kunnen ruiken. Het geurbeeld van de moeder (=tepelgeur) wordt ingeprent. Er ontstaat een associatie tussen "zuigbevrediging" en "tepelgeur".

De lobus olfactorius (=reukwaarnemingszone binnen de hersenen) is echter nog niet geheel ontwikkeld. Overigens is het zenuwstelsel in het geheel nog onvolledig gemyeliniseerd, waardoor de geleiding traag verloopt. Pas in week 7 is de myelinisatie van het CIS volledig en het EEG volwassen.

Ook Althaus meldt, dat bij een recent onderzoek (1984) aangetoond is, dat pups van een dag oud individuele geur van het moederdier kunnen waarnemen.

Scott en Fuller hebben vastgesteld dat:

-gedurende de eerste achtentwintig levensdagen van de hond, minstens eenmaal per dag contact

met verschillende mensenhanden (=geur) noodzakelijk is.

-indien de pup wordt grootgebracht met de fles, het voor de pup noodzakelijk is, dat hij de eerste levensweken (= <achtentwintig dagen) doorbrengt met een andere hond (of wat nog beter is, meerdere honden!)

Sociaal gedrag mag namelijk niet alleen op mensen gericht worden!

OVERGANGSFASE

21-28 dagen : -horen en zien, dus: vervolg inprenting: wie zijn soortgenoten?
-eerste spelbewegingen, opgericht op soortgenoten,
-ontwikkeling aanleg onderwerping en vlucht,
-eerste vaste voedsel

De pups gaan horen en zien.

Er ontwikkelt zich in deze periode dus een echt contact met de omgeving, d.w.z. met broers, zusters en het moederdier. Men ziet dat de pups gaan kwispelen, mondhoekstoten etc. De pups hebben nog steeds een onbepaald vertrouwen in alles wat er in hun wereldje gebeurt. Deze wereld van hun houdt op bij de rand van het nest.

Clarence J. Pfaffenberger heeft vastgesteld dat spenen altijd voor of na deze periode moet plaatsvinden en dus niet tijdens deze periode van tussen de eenentwintigste en achtentwintigste levensdag.

SOCIALISATIE PERIODE

± 18 dagen – 12 weken

De socialisatieperiode is ingedeeld in: a) inprentingsfase
b) echte socialisatiefase

Algemeen wordt aangenomen dat de werkelijke socialisatie veel langer doorloopt. Bovendien bestaat er ook verlies aan socialisatie!

Evert Jan ter Burg beweert dat het toelaten van de reu tot een nest een belangrijke rol kan spelen bij de opvoeding van de pups en de volwassen jongen. Hij concludeerde uit waarnemingen dat het in hoofdzaak de reu is die de jongen onderdanig gedrag bijbrengt, terwijl wanneer de reu niet in de groep aanwezig is de teef dit haar jongen niet werkelijk bijbrengt. Dit kan zijn gevolgen hebben op latere leeftijd: deze jongen zouden dan moeite kunnen hebben met onderdanigheidvertoon, wanneer dat geëist wordt door *of* hond *of* mens.

(ter Burg, "natuurlijk", blz 89)

a) inprentingsfase

± 18 dagen - ± 7 weken : -oefening volwassen bewegingspatronen,
-afnemen nestbinding en moederbinding,
-toenemen vluchtgedrag,
-nieuwsgierigheid naar directe omgeving,
-tweede deel inprenting: hoe ga je met soortgenoten?

-7 weken: vluchtgedrag en nestbinding in evenwicht; pup kan nu naar nieuwe eigenaar en leefomgeving.

Deze periode dient voor het richten van het (latere) sociale gedrag op de soortgenoot (=ook de mens etc). Inprenting is geen leerproces. Het verloopt volgens vast afgebakende erfelijke regels. De inprentingsfase is een onomkeerbare levensfase!

Omdat zoogdieren zichzelf kunnen ruiken, kunnen ze soortgenoten herkennen ondanks zij geïsoleerd van andere soortgenoten opgevoed zouden zijn. De inprenting op soortgenoten is dus later nog wel mogelijk. (Er zal waarschijnlijk wel altijd een "remming" aanwezig blijven) Dit betekent, dat deze vorm van inprenting niet beantwoordt aan de strikte definitie.

(Trumler,"houden",blz 79)

Inprenting moet op zoveel mogelijk verschillende mensen plaatsvinden. Zou men de inprenting op mensen beperken tot op zeer weinig mensen, dan kan de hond zich wel "aansluiten" maar niet werkelijk "aanpassen". Bovendien moet men niet vergeten dat inprenting op de mens wel onomkeerbaar is!

Het zou een feit zijn dat de hond makkelijker op de mens ingeprent kan worden, het zgn. dubbel inprenten, dan dit met wilde soortgenoten mogelijk zou zijn. Dit zou berusten op een erfelijke factor welke met de domesticatie naar boven is gekomen. Hierdoor zouden dingo's het kennelsyndroom in extremere mate vertonen.

Trumler houdt het voor mogelijk dat inprenting ook plaats moet vinden op verschillende soorten voer (diner, brokken, vlees etc). Dit zou een "moeilijke eter" kunnen voorkomen.

Een "moeilijke eter" zou men ook kunnen voorkomen door de hond niet meer dan " tien minuten de tijd te geven zijn bak leeg te eten. Is na die tien minuten de bak niet leeg, dan moet men het voer verwijderen.

b)de echte socialiseringsfase (als onderdeel van de socialisatie perioden)

8-12 weken : -onderzoekingsdrang op omgeving gericht,
-oefening met prooi,
-oudere dieren nog tolerant,
-pup leert zeer snel en moet nu kennis maken met wijde omgeving,
-leert de taal "ja" en "nee".

De socialisatie is een leerproces.

De hond leert in deze fase zeer snel. Enkele ervaringen zijn al voldoende voor een levenslange gewoonte. De hond moet dus in deze fase alles "gedoseerd" en met een prettige ervaring meemaken. Dit geldt bijvoorbeeld voor het autorijden, het verkeer, andere dieren, de stad, geluiden, andere honden, kinderen, mensen etc.

Iets geleerd in de socialiseringsfase vergeet de hond nooit meer.

Volwassen honden "iets leren" zal door de hond verleerd worden indien de training langere tijd achterwege zal blijven.

Zo zijn de "borstelbeurten" in deze periode erg belangrijk.

Deze moeten bij jonge honden "gedoseerd" worden toegepast met een langzaam oplopende frequentie.

"Borstelbeurten" stimuleren het creëren een goede "band" met je hond heel sterk.

Voor wat betreft het bestraffen van de hond in de socialisatie periode en iets ouder het volgende. We moeten ons vanaf het begin aan de grondregel houden, dat er alleen wordt bestraft bij overtreding van een verbod en nooit als de nog onervaren hond niet doet wat we graag willen.

+

Bij overmoed tijdens bijtspelletjes (dus de hond bijt te hard), moet men het spelletje gewoon stoppen. De hond gaat dan een verband leggen tussen te hard bijten en het stoppen met het spelletje.

Men moet zijn hond nooit bestraffen omdat hij overmoedig is. Dit maakt hem alleen maar onzeker. De hond denkt dat hij midden in het spel bestraft wordt en ziet geen verband met het te hard bijten. Hij zal zijn baas alleen maar als onberekenbaar gaan beschouwen, wat op deze leeftijd sterk wordt ingeprent.

(Trumler, "houden", blz 122)

JUVENTIELEFASE

12 weken tot seksuele rijpheid

Deze periode wordt verdeeld in

- a) de rangordefase
- b) de samenwerkingsfase/roedelfase

a) de rangordefase

12 tot 16 weken :-wordt opgenomen in roedel en verlaat hol.

-leert wetten en leefregels,

-leert plaats in rangorde,

Dus:

-begin gehoorzaamheidstraining!

In deze fase wil de hond weten welke rangorde plaats hij heeft in de roedel.

De rangorde moet dus in evenwicht worden gebracht.

Tevens wil de hond weten wat hij van ons kan leren.

Daarom moet in deze periode de rangorde bevestigd worden en moeten we de hond al bepaalde dingen gaan leren.

De rangorde bevestigen doen we d.m.v. zijn eerste gehoorzaamheidstraining (zit, volg, af etc).

Wat we de hond al kunnen gaan leren is bijvoorbeeld apporteren (=jagen).

Wij moeten een voorbeeld van ervaring en leiding zijn. De hond gaat ons hierop constant testen en uitproberen. Lukt ons dit niet, dan gaat de hond aan ons twijfelen en gaat "de zaak overnemen" (de hond wordt dominant over ons) of wordt onzeker door het gebrek aan leiding (geen

vertrouwen in de roedel).

We moeten er voor zorgen dat we psychisch de meerdere worden over onze hond.

Is men fysiek de meerdere over zijn hond, dan wacht de hond zijn kans af tot het punt komt dat er zwakke momenten zich openbaren.

Als men psychisch de meerdere is over zijn hond, levert dit later ook geen rangorde problemen op.

(Trumler, "serieus", blz 40)

b)de samenwerkingsfase/roedelfase

16 weken tot seksuele rijpheid :-leerperiode van volwassen gedrag en werk (jacht),
-voortzetting gehoorzaamheidstraining.

Ervaring krijgen bij het samenwerken.

Meer over deze periode in Trumler, "houden", blz 165.

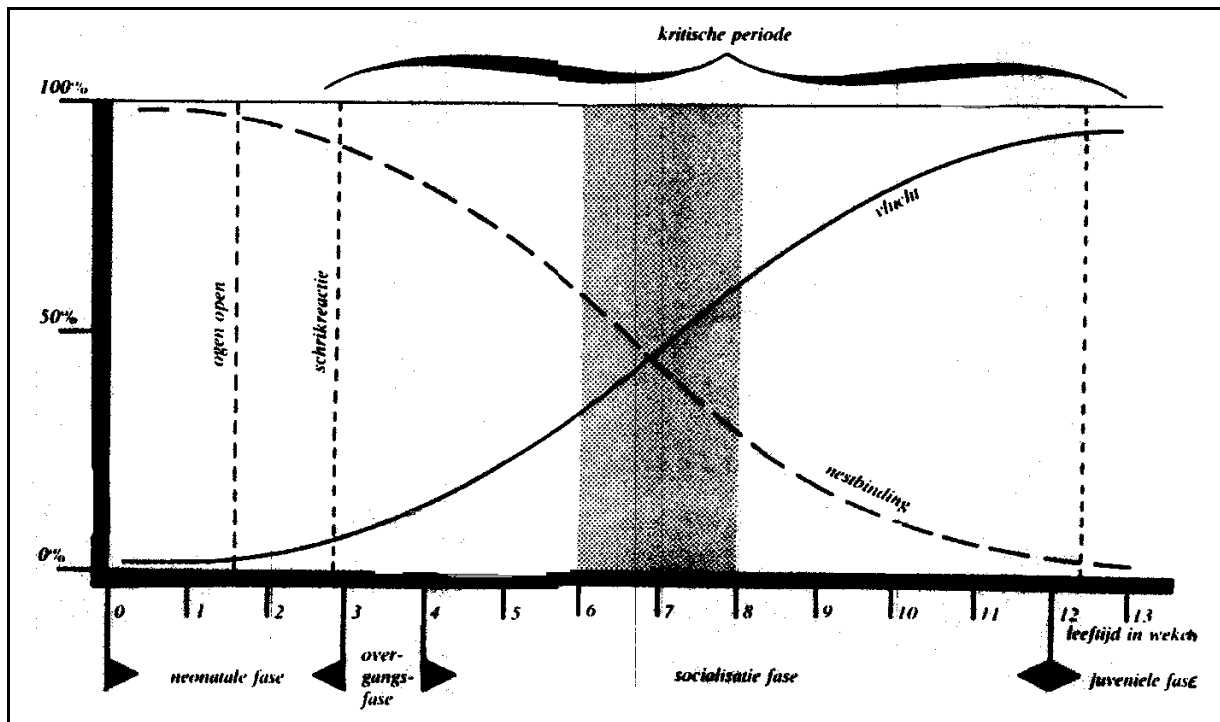
VOLWASSEN FASE

vanaf seksuele rijpheid :-functioneert volledig mee in de roedel,

-kan nu opgeleid worden voor werk en dit uitvoeren (bewaking, blindegeleidehond, diensthond).

Grafische overzicht van de kritische periode van een hond.

Rond de zevende week wordt het punt bereikt waarop de nestbinding sterk af gaat nemen en het vluchtgedrag sterk zal toenemen. Rond dat tijdstip (gearceerd gedeelte) ligt dan ook de beste leeftijd om een pup in huis te nemen.

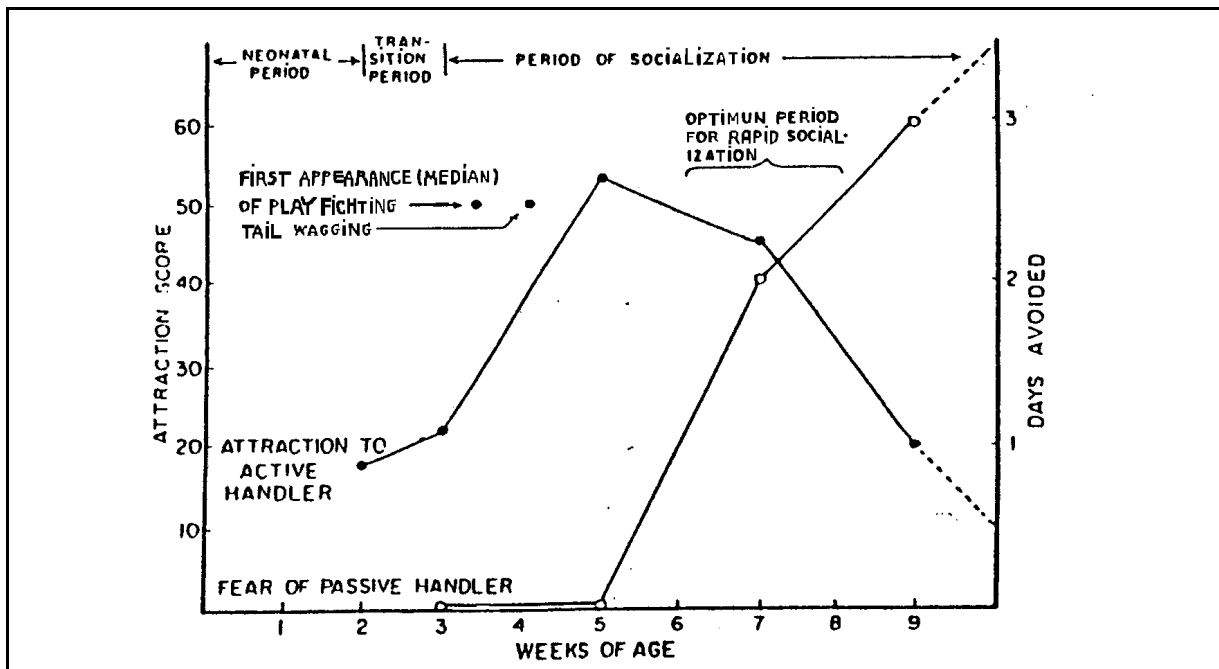

5.3 Grafiek over het toenaderings- en vermijgedrag

(Uit het werk van Scott en Fuller, 1965)

Scott en Fuller stellen dat de inprenting aanvangt met de ontwikkeling van de mogelijkheid tot toenadering (circa 3 weken) en eindigt met de ontwikkeling van een angstrespons (circa 7 weken).

De angstrespons start al op 5 weken, maar wordt de eerste paar weken overschaduwd door toenaderingsgedrag. Pas na 7 weken gaat de toenadering afnemen en op 12 weken (eind socialisatieperiode) is de angstrespons tegenover nieuwe objecten maximaal.

5.4 Overgenomen uit Haak ("gedrag", blz 71)

5.4.1 Verlies van socialisatie

Als jonge wolven, na goed gesocialiseerd te zijn bij de mens, worden teruggezet in een groep wolven die nauwelijks met mensen in contact komt, reageren zij op de mens op dezelfde wijze als hun soortgenoten die niet gesocialiseerd zijn, namelijk met vluchtgedrag. Dit bleek niet het geval met getemde, volwassen wolven; deze behielden hun emotionele band met de mens gedurende jaren. Van honden is eveneens bekend dat hun verbondenheid met de mens verbroken kan worden als ze na een goede socialisatie op een leeftijd van drie à vier maanden in een kennel worden geplaatst. Het bleek dat deze honden op een leeftijd van zes tot acht maanden schuw voor vreemden waren en als hun verzorgers weinig aandacht aan hen schonken en weinig met de dieren omgingen, waren deze honden ook bang voor de verzorgers. Dit verschijnsel noemt men désocialisatie of verlies van socialisatie. Als deze dieren uit hun vertrouwde kennels werden gehaald, waren ze erg angstig. Bij honden heeft men ook wel gezien dat enkele, na een goede socialisatie, de neiging vertoonden om bij nadering van mensen eerder met een passieve dan een actieve onderwerping te reageren. Dit ging gepaard met een duidelijke neiging om zich voor vreemden terug te trekken. Kregen ze wat meer contact met mensen dan overwonnen zij hun angst, werden weer actief en accepteerden ook weer sneller vreemden.

Uit dit alles blijkt wel dat ook na de socialiseringsfase de verworven eigenschappen voortdurend moeten worden bekrachtigd en verstevigd om ze gedurende langere tijd op hetzelfde niveau te houden.

5.4.2 Wat iedere hondenbezitter moet weten

Uit de beschikbare gegevens over de socialiseringsfase kunnen we een aantal gevolgtrekkingen maken die van groot belang zijn voor het omgaan met honden:

- een fokker (en zijn gezin) dient zich intensief met de omgang van de pups bezig te houden en ze niet alleen maar te voeden en te verzorgen;
- pups die op een leeftijd van drie tot vier weken in een menselijke omgeving terecht komen zonder contact met soortgenoten zullen zich later ten opzichte van hun soortgenoten asociaal gedragen;
- de beste leeftijd om een pup in huis te nemen ligt ongeveer op de helft van de socialisatieperiode. De pup heeft dan al een socialisatie met de teef en de nestgenoten/kennelgenoten achter de rug en er blijven voor de vorming van een hechte band met de mens nog enkele weken over.

Als uiterste grens dient dertien weken aangehouden te worden;

- pups van acht tot twaalf weken zijn erg gewillig en passen zich gemakkelijk aan, zodat in deze tijd de basis voor hun verdere leven moet worden gelegd. Volgens Scott en Fuller (1965) hecht de pup zich in deze tijd sterk aan zijn directe omgeving en kan hij door plotselinge veranderingen in zijn omgeving behoorlijk uit z'n evenwicht raken;
- de hond moet voor hij twaalf tot zestien weken oud is al op een inleidende manier wennen aan de omstandigheden waaronder hij als volwassen dier moet leven;
- honden die tot een leeftijd van ongeveer vier maanden in kennels hebben geleefd, kunnen zich vaak maar moeilijk aan een nieuwe huiselijke omgeving aanpassen;
- bij honden die lange tijd van de dag alleen in huis moeten blijven, omdat hun baas buitenshuis werkt, komt sociale isolatie voor. Ze kunnen een meer of minder uitgesproken isolatie syndroom ontwikkelen, het geen natuurlijk ook nog beïnvloed wordt door de erfelijk bepaalde gevoeligheid voor een dergelijke eenzaamheid. Vanwege de beperkte sociale ervaring zijn deze dieren erg schuw ten opzichte van vreemden en vermijden ze contact met andere honden. Soortgelijk gedrag kan zich ook ontwikkelen bij honden die op jonge leeftijd gedurende langere tijd in quarantaine moeten verblijven;
- overmatige vertroeteling of voortdurende bescherming door een eigenaar kan een hond er eveneens van weerhouden om een brede sociale ervaring op te doen en in feite groeit zo 'n hond dan in een 'prikkel-arme omgeving' op. Als honden bij elk mogelijk gevaar, zoals het oversteken van de straat of de nadering van een 'grote' hond worden opgetild en beschermend toegesproken door de baas, dan beperkt dit zeer sterk de ontwikkelings- en ervaringsmogelijkheden van het dier. Deze dieren zijn bang, trekken zich terug voor mens en dier en in sommige gevallen vertonen ze een zeer typisch gedrag: in rondjes lopen en heen en weer zwaaien met hun hoofd;
- het weghouden van jonge honden bij andere mensen, omdat ze anders 'allemandvrienden' zullen worden is onzin en erg schadelijk voor een goede socialisatie;
- ook na de socialisatiefase is een regelmatig contact met meerdere mensen en dieren voor de jonge hond absoluut noodzakelijk om hem uit te laten groeien tot een vriendelijke en zich sociaal gedragende hond.

5.5 De aandachtspunten samengevat

0 tot 3 weken:

Pups moeten geur van honden (moeder en nestgenoten) én mensen kunnen waarnemen. De pups moeten dus regelmatig in handen worden genomen door verschillende mensen.

3 tot 4 weken:

Pups moeten honden en mensen kunnen waarnemen met hun oren, hun neus, hun ogen en hun tastzin. Bovendien moeten ze de gelegenheid krijgen hun eerste spelletjes zowel op mensen als op honden te richten.

Kortom: deze week is zeer arbeidsintensief, want men moet zich met elke pup individueel bezig houden.

4 tot 8 weken:

Pups moeten volop gelegenheid krijgen hun directe omgeving te onderzoeken en deze omgeving moet rijk zijn aan prikkels; dus niet een kaal hok of een betegeld plaatsje, maar een goed beplante tuin en een gemeubileerde huiskamer. Bovendien moeten de pups zowel met mensen als met honden (met name pups) spelen.

8 tot 12 weken:

Pups moeten gelegenheid krijgen alles te ontdekken, wat ze in hun verdere leven zullen tegenkomen, zodat ie leren omgaan met de 'wereld'. De opvoeding moet ter hand worden genomen; de pup moet leren wat 'ja' en wat 'nee' is, dus de communicatie in de samenleving met mensen. De pup moet in de gelegenheid worden gesteld veel mensen en (volwassen)honden te ontmoeten, zodat zijn sociale gedrag en communicatie maximaal ontwikkeld worden. Volwassen honden zullen de pup leren hoe de 'hondentaal' in elkaar zit.

12 tot 16 weken:

De pup moet duidelijk gemaakt worden, welke plaats hij inneemt in de roedel en de wetten en leefregels (gehoorzaamheid) moeten hem bijgebracht worden.

16 weken en verder:

Zijn opvoeding moet worden voltooid.

5.6 Indeling van de verschillende levensfasen volgens Drs. Jan de Wit

Drs. Jan de Wit, fokker van Bearded Collies, is naar aanleiding van eerder gepubliceerde onderzoeken en eigen onderzoek tot een andere indeling van de verschillende levensfasen gekomen. Volgens hem verloopt deze gedragsontwikkeling als volgt.

-inprenting: " eerste en tweede dag

-consoliderende leerfase: tot " 12 dagen

-socialisatiefase nest +

-socialisatiefase roedel: deze twee fasen zouden niet te begrenzen zijn, maar een optimumtijd hebben die rond de acht weken ligt.

Zijn verhaal hierbij luidt als volgt.

De inprenting vindt plaats d.m.v. olfactorische geur indrukken. In feite gebeurt al eeuwen een dubbele inprenting. Kort na de geboorte zal de pup namelijk vrijwel altijd het moederdier en/of zichzelf ruiken en daarnaast ook een mensengeur waarnemen. Hierdoor wordt de mens als soortgenoot beschouwd.

Naar aanleiding van het onderzoek verricht door Althaus, zou bij de hond inprenting gedurende de eerste twee levensdagen plaatsvinden!

De consoliderende leerfase volgt direct op de inprenting. Door prettige ervaring, zoals melk, warmte etc, wordt d.m.v. een leerproces de inprenting bevestigd.

In de socialisatiefase nest/roedel moet de inprenting op de mens en andere verder intensief bevestigd worden d.m.v. knuffelen, de hond veel op de hand te nemen etc. Blijft dit achterwege dan zullen de pups afwijkend gedrag vertonen.

Meer van Drs. Jan de Wit over deze materie is te lezen in Onze Hond, maandnummers; februari, maart, april, juli en september 1989 en wel onder de kop KYNETHOLOGIE.

5.7 Grafische voorstelling opvolgende gedragsfasen aldus de Wit

We dienen bij de opvolgende gedragsfasen uit te gaan van een geleidelijke overgang en van overlappende invloeden.

In het volgende schema heeft Drs. Jan de Wit getracht het al dan niet doorlopen van de verschillende ontwikkelingsfase, met de daaruit voortvloeiende gedragsuitingen in beeld te brengen. Een schematisering geeft uiteraard altijd een nivellering van de werkelijke gegevens, met andere woorden: het moet versimpelen. (Copyright Drs Jan de Wit / IRSA nr. 3762)

